

5.111 Ders Özeti #9

Bugün için okuma: Bölüm 1.14 (3.Baskıda, 1.13) – Elektronik Yapı ve Periyodik Çizelge, Bölüm 1.15, 1.16, 1.17, 1.18, ve 1.20 (3.Baskıda, 1.14, 1.15, 1.16, 1.17, ve 1.19) – Atom Özelliklerinde Periyodiklik

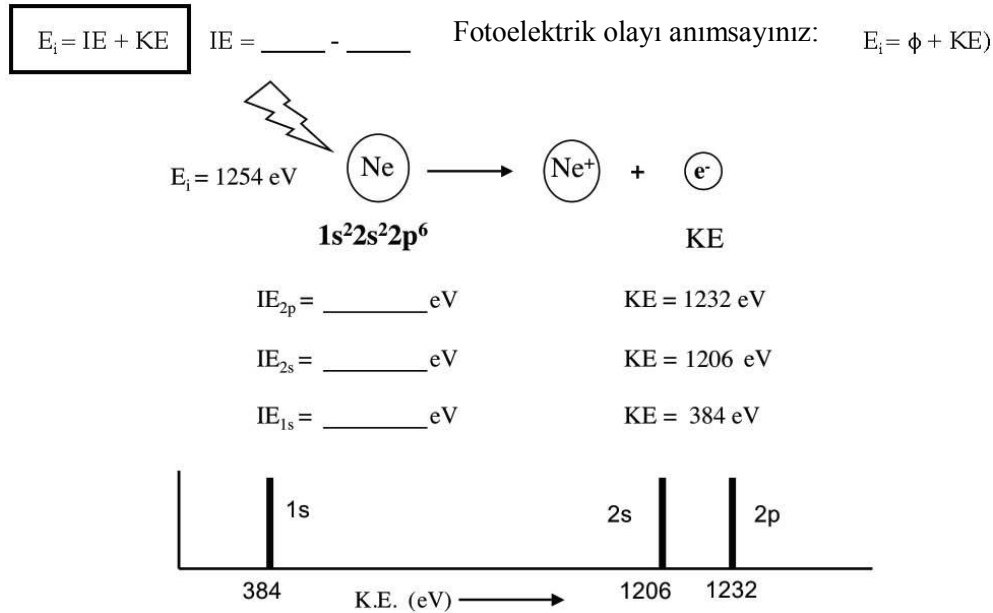
Ders #10 için okuma: Bölüm 2.14-2.16 (3.Baskıda, 2.15-2.17) – Kovalent Bağ Uzunlukları ve Kuvvetleri, Bölüm 2.5 (3.Baskıda 2.6) – Lewis Yapıları, Bölüm 2.6 (3.Baskıda 2.7) – Çok Atomlu Türler için Lewis Yapıları.

Sınav 1: Tüm sınav bilgileri Ders 10 da verilecektir.

- Konular:**
- I. Fotoelektron spektroskopisi
  - II. Periyodik çizelge / periyodik eğilimler
    - A. İyonlaşma enerjisi (İE)
    - B. Elektron ilgisi (Eİ)
    - C. Elektronegatiflik
    - D. Atom yarıçapı
  - III. İzoelektronik atomlar ve iyonlar

I. FOTOELEKTRON SPEKTROSKOPİSİ (PES)

PES orbital enerjilerini doğrudan tayin edebilir. (Fotoelektrik etkisine benzer!)

Spektrum üzerindeki her hat, elektronların koparıldığı farklı orbital enerjilerine karşılık gelir.

Çok-elektronlu atomlarda orbital enerjisi iki kuantum numarasına bağlıdır: ____ ve ____.

PES Örneği: X-ışını fotoelektron spektroskopisi ile bir elementin emisyon spektrumunda 5 farklı kinetik enerji gözlenmektedir. Bu spektrumu verebilecek elementler hangileri olabilir?

• Önce, spektral hatları oluşturabilecek orbitalleri belirleyin :

_____, _____, _____, _____, ve _____.

• Elektronları sadece bu orbitallerde bulunan elementler şunlardır:

_____.

II. PERİYODİK ÇİZELGE / PERİYODİK EĞİLİMLER

1869 Dimitri Mendeleev (Rus, 1834-1907) elementleri fiziksel ve kimyasal özelliklerine göre sıralayan bir periyodik çizelge teklif etti. Bilinmeyen elementler için boşluk bıraktı (o zamanlar doğal elementlerin 1/3 ü bilinmiyordu!). Özelliklerine göre gruplanmış elementlere ait bazı örnekler:

- Li, Na, ve K , bir sütunda gruplandırılmıştır, çünkü hepsi yumuşak, dövülebilir ve reaktif metallerdir.
- He, Ne, ve Ar, inertliklerine göre gruplandırılmışlardır.

Aynı sütundaki elementlerin değerlik elektron dizilişleri benzerlik gösterir:

- Li, Na, ve K s-orbitalinde _____ tane değerlik elektronuna sahiptir.
- He, Ne, ve Ar _____ kabuğa sahiptir.

PERİYODİK EĞİLİMLER

A. İYONLAŞMA ENERJİSİ (İE)

İE; gaz halindeki bir atomdan bir elektron koparmak için gereken enerjidir. Aksi bir durum belirtilmedikçe İE birinci iyonlaşma enerjisini ifade eder.

İE = _____ en zayıf bağlı elektronun enerjisi (bağlanma enerjisi)

İyonlaşma enerjisi tanımları:

İE $\equiv$ birinci İE: HOAO (en yüksek dolu atomik orbital) dan bir e koparma enerjisi.

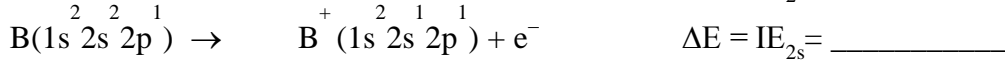
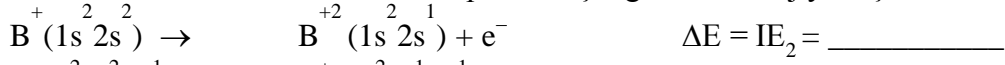

$\text{IE}_2 \equiv$ ikinci iyonlaşma enerjisi. IE_2 daima birinci IE ' den büyüktür.

$\text{IE}_3 \equiv$ üçüncü iyonlaşma enerjisi

B^+ ve B ' nin 2s orbitalinden bir elektron koparmak için gereken enerjiyi düşünelim:

Bu iki ΔE değeri eşit midir? _____

B^+ iyonundaki bir 2s elektronu daha az perdelenir.

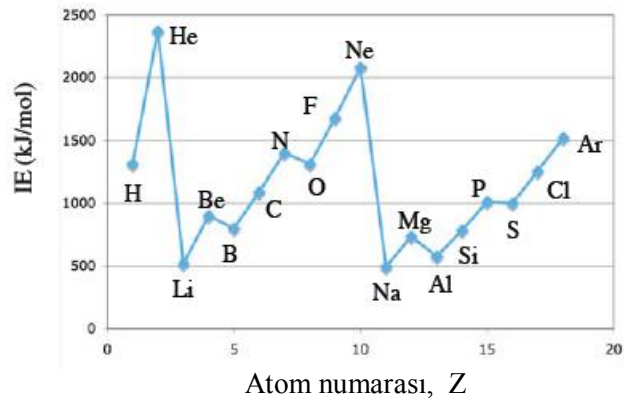
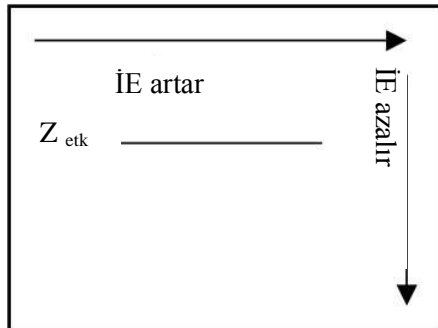
- Bu nedenle, Z_{etk} 'i daha _____ hisseder.
- Çekirdekten uzaklaştırmak için daha _____ enerji vermek gerekir.

İyonlaşma enerjisinde periyodik eğilimler:

Periyot boyunca, IE _____. Z artar, fakat n (kabuk) sabit kalır. En dış e^- çekirdeğe daha sıkı bağlanır ve koparmak için daha fazla enerji gerekir.

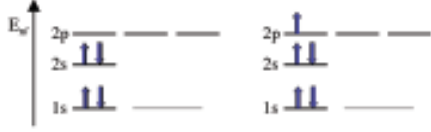
Grup boyunca, IE _____. Grup boyunca Z artarken n ' de artar. Kabuklar uzayda birbirinden belirgin bir şekilde ayrılmıştır, bu nedenle daha büyük n ' deki elektronlar çekirdekten daha uzaktır. Çekirdekten daha uzak mesafe Z artışından daha baskındır. Elektronlar daha az kuvvetle çekilir ve bu nedenle IE azalır.

Genel eğilimler

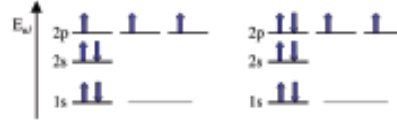
Genel eğilimde, alt kabuk yapısından kaynaklanan bazı "sapmalar" mevcuttur.

Örneğin $IE_B < IE_{Be}$

B' da Z' nin artması ile kazanılmış BE, elektron p orbitaline girerken gereken ilave enerjiyi karşılayamaz, bu nedenle B nin IE si, Be dan daha düşüktür.

$IE_O < IE_N$

O' de Z' nin artması ile kazanılmış BE aynı orbitalde $2e^-$ arasındaki itmeyi karşılayamaz.

B. ELEKTRON İLGİSİ (Eİ veya E_{ei})

Atom (veya iyon) nun elektron kazanma yeteneği: $\text{_____} + e^- \Rightarrow \text{_____}$

Enerji açığa çıkar —iyon, atomdan daha _____ karardır.

Elektron ilgisi, Eİ şöyle tanımlanır

$$E\dot{I} = -\Delta E$$

Bu nedenle, Cl için Eİ değeri

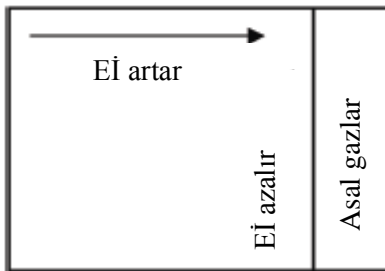
$$E\dot{I} = \text{_____} \text{ kJ/mol}$$

IE' nin (daima pozitifdir) aksine, Eİ negatif veya pozitif olabilir.

Bu nedenle N için $E\dot{I} = -7 \text{ kJ/mol}$; -1 yüklü iyon, atomdan daha _____ karardır.

Eİ de genel eğilim:

- Asal gazlar (grup VIII) _____ Eİ' ye sahiptir. Çünkü elektron katılması yeni bir kabuğun ilavesini gerektirir.
- Halojenler (grup VII) en büyük Eİ' ye sahiptir. Çünkü p- alt kabuğundaki "boşluğu" ilave bir elektronun doldurması ile tam dolu kabuk oluşur.

C. ELEKTRONEGATİFLİK (χ)

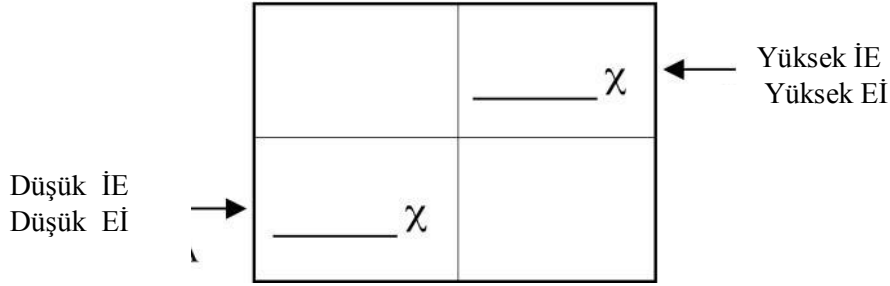
Elektronegatiflik bir atomun diğer atomdan elektron çekme yeteneğidir. Linus Pauling bu fikri ilk defa 1932' de önerdi. Onun elektronegatiflik tablosu bugün hâlâ kullanılmaktadır.

2 yıl sonra geliştirilen Mulliken'in elektronegatiflik tanımı, daha kolay anlaşılır.

elektronegatiflik (χ) $\propto$ _____ (_____ + _____)

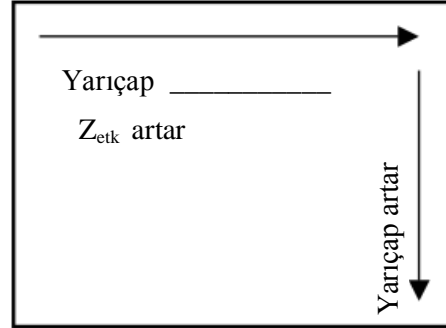
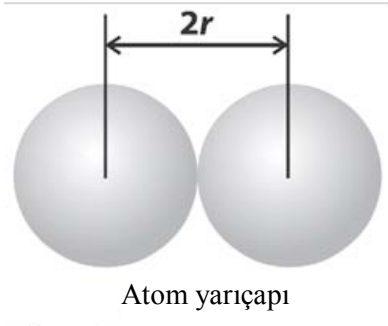
Yüksek elektronegatifliği olan bir atom, _____ elektrondur.
Düşük elektronegatifliği olan bir atom, _____ elektrondur.

Elektronegatiflik için genel eğilim:

D. ATOM YARIÇAPI

Atom yarıçapı, elektron yoğunluğunun % 90 olduğu r değeri olarak tanımlanır.

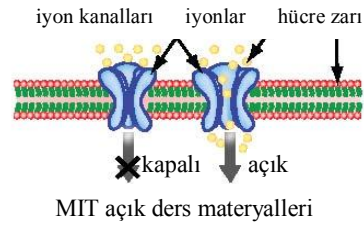
Atom yarıçapının iyon kanal seçiliğindeki rolü :

İyon kanalları

- * hücre içindeki iyon akımını düzenler.
- * nöronlarda hızlı elektrik sinyalleri oluşturur.

Düzenleme ve seçililik temel unsurlardır.

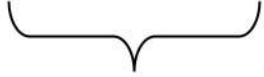
Sodyum iyon kanalları, K^+ da dahil diğer iyonların varlığında Na^+ için seçicidir. Sodyum kanalları ufak gözenekler (~0.4 nm genişliğinde) içerir. Bu genişlik sodyum iyonu ve ona bağlı su molekülleri için yeterlidir. Buna karşılık potasyum için çok dardır!

III. İZOELEKTRONİK –aynı elektron dizilişine sahip olma.

Örneğin, bütün $1s^2 2s^2 2p^6$ iyonları, Ne ile izoelektroniktir.

_____, _____, _____, Ne, _____, _____, _____, _____

nötral atomdan daha
büyük yarıçaplı

nötral atomdan daha
küçük yarıçaplı